

संपादकीय

या महिन्यात प्रथमच २१ जून रोजी जागतिक योग दिन साजरा होत आहे. जगाने योग एक शास्त्र म्हणून स्वीकारल्याची ही पावती आहे. या निमित्ताने देशभर विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. मात्र या समयी थोडे आत्मपरिक्षण गरजेचे आहे. जगाने योग स्वीकारला यातच समाधान मानून आत्ममग्न होण्यापेक्षा आपले शास्त्र, जे जगाला स्वीकाराई वाटले, ते आपण स्वतः किती प्रमाणात आचरणात आणतो? केवळ आसने करणे, व्यायाम प्रकारात योगाला घुसडून त्याचे विविध प्रकार जसे पॉवर योगा (!) प्रचलित करणे म्हणजे खरा योग अंगिकारणे होतं का? अष्टांग योगातील यम-नियमांचे पालन आपण खरंच करतो कां? यावर यानिमित्ताने विचारमंथन होण्याची गरज आहे. संयम, स्वनियंत्रण, अल्पसंतुष्टता यासारखे गुण आपण विसरतच चाललो आहोत. योगसाधनेने हे गुण अंगी बाणवण्याचा आपण प्रयत्न करतो आहोत, का केवळ व्यायामप्रकारापुरता योग वापरतो आहोत? योग साधनेतून आत्मज्ञान, स्वतःचा शोध घेण्यासाठी जगभरातले लोक भारताकडे धाव घेतात, भारतीय संस्कृति अंगिकारतात. पण आपण मात्र पाश्चात्य संस्कृति, पाश्चात्य आचारविचार, यांचे अंधानुकरण करण्यातच कृतार्थता मानतो आहोत. कालचक्र फिरून पुन्हा ते वर्तुळ पूर्ण करून मूळ स्थानावर येत आहे. आयुर्वेद, योग, आदि भारतीय शास्त्रांचे महत्त्व जगाला पटू लागले आहे. एकेकाळी बौद्धिक, आर्थिक सर्वच दृष्टीने महासत्ता असणारा आपला देश आपले ते स्थान गेल्या हजार दीड हजार वर्षांत गमावून बसला आहे. पण त्या कालचक्राच्या फेऱ्यात आपण आपले संस्कार, तत्वं, सिद्धांत यावर ठामपणे पाय रोवून राहिलो तर पुन्हा ते सुवर्ण दिवस येण्याची अपेक्षा करता येईल. अन्यथा आपली ही शास्त्रे पाश्चात्यांकडून शिकण्याची वेळ आपल्यावर येईल. या योगदिनाच्या निमित्ताने योगाचे खरे मर्म समजून आपण आचरणात आणण्याचा प्रयत्न करायला हवा, केवळ उपचार म्हणून सोहळा साजरा होऊ नये हीच अपेक्षा करूया. योगदिनाच्या सर्वाना हार्दिक शुभेच्छा!

आयुः धर्मार्थकाममोक्षाय ।
'आयुर्हित' आयुर्हिताय ॥

आयुर्हित

आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट व
संशोधन केंद्राचे वार्तापत्र

वर्ष १२ • अंक ६ • भारतीय सौर आषाढ १, शके १९३७ • २२ जून २०१५

संपादक : वैद्य प्रसन्न केळकर

: सल्लागार मंडळ :

डॉ. गुरुनाथ म्हापसेकर, वैद्य राजन पाटणकर, वैद्य नरेंद्र कडे
श्री. प्रकाश मोडक, डॉ. प्रज्ञा आपटीकर, सौ. प्रिया घैसास

आता 'आयुर्हित' वाचा www.ayurlink.com / Ayurhit_magazine वर सुद्धा

'निदान' चाचण्यांचे निदान

वैद्य प्रसन्न माधव केळकर

बी.ए.एम्., एस्. (मुंबई), टी.टी.सी. (योग), एम्.ए. (संस्कृत)

गेल्या अंकात आपण स्त्री वंध्यत्वाबद्दल व त्या अनुषंगाने करायच्या चाचण्यांचा ऊहापोह केला होता. वंध्यत्वाच्या चाचण्यांचा प्रश्न प्रामुख्याने लग्नानंतर गर्भधारणा होत नसल्यास उत्पन्न होतो व साधारण मध्यम वयापर्यंतच्या स्त्री पुरुषांबाबत विचार केला जातो. परंतु लहान थोर सर्वांबाबतच एक व्याधी सर्वांच्या मनात धडकी भरवतो, तो म्हणजे कर्करोग, मुळात कर्करोगाची लक्षणे सुरवातीच्या अवस्थांमध्ये अजिबात किंवा नगण्य प्रमाणात दिसतात व जी दिसतात तीही अनेक सर्वसामान्य आजारांच्या लक्षणांत खपून जातात. यामुळे जाणवण्याएवढी लक्षणे वाढतात तेव्हा मुळातच व्याधी दुसऱ्या तिसऱ्या अवस्थेत पोचलेला असतो. त्यातही बहुतेक वेळा लक्षणे जेथे दिसतात त्यापेक्षा वेगळ्याच जागी कर्करोगाचा उद्भव व मूळ असण्याची शक्यता असते. तसेच वेगवेगळ्या अवयवांमध्ये होणारे कर्करोगाचे प्रकार वेगवेगळे असतात. यामुळे त्यांच्यासाठी वेगवेगळ्या अवयवांच्यासाठी वेगवेगळ्या तपासण्या असतात. त्याबद्दल थोडक्यात या अंकात माहिती घेऊ.

सर्वप्रथम ज्या अवयवात वा शरीराच्या ज्या भागात विकृति आहे वा त्रास आहे त्या भागाचा किंवा त्या अवयवाशी संबंधित भागाचा सीटीस्कॅन किंवा एमआरआय केला जातो. काही वेळा याशिवाय सोनोग्राफीपण केली जाते. या तपासण्यांतून विकृत झालेला अवयव कुठला त्याची निश्चिती केली जाते. त्यानंतर मग त्या अवयवात झालेला कर्करोग हा प्राथमिक अवस्थेतील आहे का पसरलेल्या अवस्थेतील आहे याबद्दल अंदाज बांधला जातो. या तपासणीतच ती विकृति उदा. एखादी गाठ किंवा एखाद्या अवयवात झालेली वाढ ही कर्करोगाची आहे वा नाही याचा अंदाज बांधता येतो. यानंतर मग त्याच्या अंदाजित प्रकारानुसार रक्ताच्या विशिष्ट चाचण्या केल्या जातात. शरीरात निर्माण

(पान ४ वर)

आयुर्वेदातील त्रिदोष विचार

वैद्या सौ. मीनल बडवे

बी. ए. एम्. एस् (मुंबई); एम्. डी. (आयु) (मुंबई)
एम्. ए. (संस्कृत), डिप्लोमा इन योग (मुंबई)

वमनविरेचनानंतर आता आपण बस्ती या उपक्रमाची माहिती घेऊ या. 'बस्ती म्हणजे एनिमा. त्याचा उपयोग फक्त पोट साफ करण्यासाठीच होतो.' अशीच सर्व लोकांची चुकीची समजूत आहे. पण बस्ती म्हणजे केवळ एनिमा नव्हे. एनिमामध्ये साबणाचे पाणी गुदद्वारावाटे घालून केवळ पुरीष मल बाहेर काढून टाकण्याचे काम केले जाते. पण 'बस्ती' या उपक्रमाने (जी आयुर्वेदाची speciality आहे.) शरीरामध्ये अनेक महत्त्वाची कार्ये साध्य केली जातात. अगदी डोक्यावरच्या केसापासून पायाच्या नखापर्यंत बस्ती या उपक्रमाचा फायदा दिसून येतो. वातदोषावर नियंत्रण आणण्यासाठी बस्तिसारखा दुसरा उपचार नाही.

काय आहे ही बस्ती चिकित्सा ? मुळात बस्ती म्हणजे काय ? तर बस्ती म्हणजे मूत्राशय. पूर्वीच्या काळी निरनिराळ्या प्राण्यांच्या मूत्राशयाचा वापर या उपक्रमासाठी केला जात असे. या प्राण्यांच्या मूत्राशयामध्ये (बस्तिमध्ये) औषधी द्रव्य भरून ते मनुष्य शरीरात मुख्यतः गुदमार्गाने प्रविष्ट केले जात असे. म्हणून या उपक्रमाला बस्ती हे नाव पडले. पण हल्ली हे काम एनिमा पॉटने करणे सोपे आणि सोईचे झाले आहे. म्हणजेच बस्ती देताना एनिमा पॉटमध्ये विविध काढे वापरून (साबणाचे पाणी नव्हे) वाढलेले दोष बाहेर काढले जातात. पण बस्तिसाठी फक्त काढाच वापरला जातो असे नव्हे, बरं का ! तर विविध तेलं वापरून बस्ती देणे, दूधमिश्रित बस्ती, गोमूत्रयुक्त बस्ती, मध-तूप मिश्रित बस्ती इतकेच नव्हे तर अगदी रक्ताचाही उपयोग बस्तिमध्ये केला जातो.

रोगाची आणि रुग्णाची अवस्था बघून वर्षभरात केव्हाही बस्ती देता येतो. याशिवाय स्वस्थ व्यक्तीने वर्षा ऋतूत (पावसाळ्यात) बस्तीचा कोर्स केला असता त्या व्यक्तीच्या स्वास्थ्याचे रक्षण होते. जेव्हा बस्तीद्वारे औषधी काढा दिला जातो तेव्हा त्याला **निरुह बस्ती** म्हणतात. तर जेव्हा औषधी तेल किंवा तूप बस्तीद्वारे दिले जाते तेव्हा त्याला **अनुवासन बस्ती** म्हणतात. जेव्हा बस्ती उपक्रमाने गर्भाशयामध्ये किंवा मूत्राशयामध्ये औषध प्रविष्ट केले जाते तेव्हा त्याला **उत्तरबस्ती** म्हणतात.

बस्ती चिकित्सेमध्ये मुख्यतः अनुवासन बस्ती व निरुह बस्ती एक दिवसाआड एक अशा क्रमाने ८ दिवस, १५ दिवस किंवा ३० दिवस दिला जातो. अनुवासन बस्ती वातदोषाचे नियमन करण्यासाठी सर्वश्रेष्ठ समजला जातो. कारण तेल स्निग्ध, गुरु व उष्ण असल्याने ते वाताच्या रुक्ष, लघु व शीत गुणांच्या विरोधी आहे. या गुणांनी वाढलेल्या वायुचे तेलाच्या बस्तीने शमन होते. वाळूत ओतलेले पाणी जितके झटकन सुकून जाते तितक्याच झपाट्याने अनुवासन बस्तीने दिलेला स्नेह रुग्णाच्या शरीरात जिरतो व वातशमन होते. वाताचे मूळ स्थान असलेल्या पक्वाशयातच बस्तीचे काम मुख्यतः होत असते. या पक्वाशयाची तुलना झाडाच्या मुळाबरोबर केली आहे. झाडाच्या मुळाशी पाणी घातल्यावर

जसे झाडाच्या उंच टोकापर्यंत पोचते व झाडांची पाने, फुले टवटवीत होतात. त्याचप्रमाणे पक्वाशयातील वातदोष बस्तीने प्राकृत स्थितीत आणला की शरीरातील इतर वातदोषांचे काम व्यवस्थित रितीने होऊ लागते.

काही मोजक्या केसेसवरून आपल्याला हे समजून येईलच.

केस नं १ : एक ३५ वर्षाची महिला. ४-५ वर्षांपासून आमवाताने पीडित. सर्व सांध्यात वेदना व सूज. त्यामुळे हालचालींवर मर्यादा. तिला गोमूत्रयुक्त बस्तीचा कोर्स केला. सूज व वेदना कमी. सांध्यांच्या हालचाली सुधारल्या.

केस नं. २ : एक ४० वर्षाची महिला केस गळणे, पातळ होणे या तक्रारी घेऊन आली. प्रथम औषधे देऊन थोडा फायदा झाला. नंतर तिला दुधाची व काढ्याची बस्ती दिली. केसांच्या तक्रारींमध्ये खूपच फायदा दिसून आला.

केस नं. ३ : ५५ वर्षांचे गृहस्थ मलावरोधाची जुनी तक्रार. पोट फुगणे, भूक न लागणे, जेवण कमी. थोडे खाल्ले की लगेच पोट गच्च होणे, क्वचित छातीत कळा येणे. त्यांना तेल व काढ्याच्या बस्तीचा कोर्स केला. सर्व तक्रारींवर उत्तम उपयोग.

केस नं. ४ : २८ वर्षाची विवाहित स्त्री. गर्भधारणा होत नव्हती. गर्भाशयाची अंतस्त्वचा (endometrial thickness) गर्भधारणेसाठी पुरेशी वाढत नव्हती. तिला उत्तरबस्तीचा कोर्स केला. पुढच्याच महिन्यात गर्भधारणा झाली.

या व अशा अनेक व्याधींमध्ये बस्तीचा अतिशय उत्तम फायदा दिसून आला आहे.

बस्ती योग्य व्याधी : पक्षाघात (Paralysis), अर्धांगवात, एकांग वात, कम्पवात (Parkinsonism), गृध्रसी (sciatica), संधिगत वात (Osteoarthritis), आमवात (Rheumatoid), अर्दित (facial paralysis) यासारखे अनेक वातव्याधी, तसेच अतिस्थौल्य, दमा, मधुमेह, केसांच्या अनेक तक्रारी, मासिक पाळीचे विकार, स्त्री-पुरुष वंध्यत्व, हृद्रोग, उदरशूल, जंत, गॅसेस, ताप, मूतखडा, मूळव्याध, त्वचाविकार या व यासारख्या अनेक व्याधीत बस्ती देता येतो.

आता आपण बस्ती कशी देतात याची माहिती करून घेऊया.

बस्ती पूर्वकर्म : जर काढ्याची बस्ती द्यायची असेल तर रुग्णाला न जेवता रिकाम्या पोटी येण्यास सांगितले जाते. आणि तेलाची बस्ती देण्यापूर्वी रुग्णास जेऊन येण्यास सांगितले जाते. नंतर रुग्णाच्या पोटाला व कमरेला तेलाने अभ्यंग व नंतर शेक दिला जातो.

बस्ती प्रधानकर्म : स्नेहनस्वेदन झाल्यावर रुग्णाला डार्या कुशीवर झोपण्यास सांगून एनिमा पॉट किंवा सिरींजने काढा वा तेल गुदद्वारामार्फत मोठ्या आतड्यांत प्रवेशित केले जाते.

बस्ती पश्चातकर्म : तेलाची बस्ती दिल्यावर रुग्णास थोडावेळ झोपून राहण्यास सांगितले जाते. यावेळी सहसा मलप्रवृत्ती वेग येत नाही. मात्र काढ्याची बस्ती दिल्यावर मलवेग आल्यास लगेच मलविसर्जन करण्यास सांगितले जाते. तेलाची बस्ती झाल्यावर रुग्णाने लगेच जेवण न करणे इष्ट. तर काढ्याच्या बस्तीनंतर मलविसर्जन झाल्यावर भोजन

(पान ४ वर)

योग : एक जीवनशैली

वैद्य सौ. नम्रता गोरे

बी.ए.एम्.एस्. (मुंबई),

बी.ए.(योगशास्त्र) एम्.ए.(ऑनर्स) (योगशास्त्र)

पी.जी.डिप्लोमा (क्लिनिकल रिसर्च), डिप्लोमा योगशास्त्र

गजानन महाराज कर्म मार्गाविषयी सांगतात -

“सोवळे ओवळे संध्यास्नान। व्रत उपोषणे अनुष्ठान।

या कृत्यां लागून अंगे म्हणावी कर्माची ॥८६॥

ही अंगे जो आचरी निरालसपणे खरी।

तोच समजावा भूवरी। ब्रह्मवेत्ता कर्मठ ॥८७॥

अधिकन्यून येथे होता। कर्ममार्ग न ये हातां।

म्हणून विशेष तत्परता। ठेवली पाहिजे आचरणी ॥८८॥

येथे एवढीच खबरदारी। घ्यावी लागते जाण खरी।

परांकारणे दुरुत्तरी। कदा त्यानें ताडूं नये ॥८९॥

महाराज सांगतात की आपल्या नित्य, नैमित्तिक व धार्मिक कर्मांचा अंगिकार निरालसपणे अखंड करावा.

तर स्वामी स्वरूपानंद “सांडूनी फलाशा.....” या अभंगातून कर्म मार्गाचे वर्णन करतात. ते म्हणतात कर्मांद्वारे ही चित्तशुद्धी घडून येते. आणि चित्त शुद्ध झाले की कर्मफलाची आसक्ती संपते. मग मोक्ष प्राप्त होतो.

सांडूनी फलाशा स्वकर्म आदरी। गीत-माजी हरि उपदेशी ॥९१॥

साधिता स्वकर्म होते चित्त शुद्धी। तेणे मोक्ष सिद्धी लाभतसे ॥९२॥

जोवंरी अंतरी नाही आत्मज्ञान। तोवंरी साधन कर्म हेची ॥९३॥

स्वामी म्हणे जाण होता आत्मज्ञान। कर्मांचे बंधन राहेचि ना ॥९४॥

(२) भक्ति योग :

भक्ति करून साध्य होणारा योग म्हणजे भक्तियोग. श्री गजानन महाराज भक्तियोगाचे आचरण कसे करावे हे सांगताना म्हणतात -

“ आतां भक्तिमार्गाचे। ऐक हे लक्षण साचे।

भक्तिपंथाने जाणाराचें। मन पाहिजे शुद्ध अती ॥९०॥

मलिनता मनाठायी। अंशेही राहिल्या पाही।

त्याच्या हातां येत नाही। भक्ति रहस्य बापा रे! ॥९१॥

दया प्रेम लीनता। अंगी पाहिजे तत्त्वतां।

श्रवणी पूजनी आस्था पाहिजे त्याची विशेष ॥९२॥

मुखामाजी नामस्मरण। करणे हरीस जाणून।

ऐशीं अंगे असती जाण। या भक्तिमार्गाला ॥९३॥

या अंगांसह जो भक्ति करी। त्यालाच भेटे श्रीहरी।

भक्तिमार्गाची न ये सरी। त्याचा विधी सोपा असे ॥९४॥

परी तो करण्या आचरण। कर्माहून कठीण जाण।

जे वी गमनाचे जवळपण नेत्रांलागी दिसतसे ॥९५॥

भगवद्गीतेच्या १०व्या आणि ११ व्या अध्यायातही भक्तियोगाचे वर्णन आले आहे. भगवान श्रीकृष्ण अर्जुनाला सांगतात- “अर्जुना, चार प्रकारचे लोक माझी पूजा करतात. म्हणजे माझी पूजा करणाऱ्यां भक्तांचे चार प्रकार आहेत.”

आर्तो जिज्ञाशुः अर्थार्थी ज्ञानी च ॥

जे दुःखी आहेत. ज्यांना ज्ञान मिळवावयाचे आहे, ऐहिक सुख (पैसा, धन, समृद्धी) हवे आहे, आणि ज्यांना ऋतू ज्ञान-मोक्ष मिळविण्याची इच्छा आहे.

माणसाचे मन प्रचंड चंचल असते. वेगवेगळ्या विचारांनी, भाव भावनांनी ते सारखे विचलित होत असते. अशा या मनाला आवर घालण्यासाठी, त्याला सुदृढ बनविण्यासाठी, त्यावर प्रेम, भक्ति यांचे संस्कार करावे लागतात. मग एक-एक पायरी चढत आपण मोक्षाप्रत पोहोचतो.

आसुरी ----> देवी ----> प्रेम ----> भक्ति ---->

सगुण साक्षात्कार ----> निर्गुण साक्षात्कार ---->

प्रगत भक्तियोग ----> मोक्ष

आपला सर्व भार देवावर आहे असे मनात पक्के करून आपल्या इष्ट देवतेची मनापासून भक्ती करावी, त्या देवतेच्या चरणी लीन होऊन रहावे. आपले प्रेम, भक्ति, श्रद्धा आणि अहंकार त्या देवतेला समर्पित करावा.

भक्तिचे भक्तांनुरूप व कर्मानुरूप सात्त्विक, राजसिक तामसिक असे तीन प्रकार होतात.

१) राजसिक भक्ति : तीर्थयात्रेला जाणे, यज्ञ, होम-हवन इ. करणे, देवाला चांगले अन्न प्रदान करणे. त्याला सालंकार सजविणे, फुले सुगंधी द्रव्य....इ षोडशोपचारे पूजन करणे.

२) तामसिक भक्ति : यामध्ये पूजा करणाऱ्या व्यक्तीला आत्मज्ञान झालेले नसते. अशा व्यक्ती भूत, प्रेत यांची भक्ति करतात. काळी जादू या प्रकारात ही भक्ति येते.

३) सात्त्विक भक्ति : पूजा करणाऱ्या, भक्ति करणाऱ्या व्यक्तीला ज्ञान झालेले असते. देवापर्यंत पोहोचण्याची तीव्र इच्छा असते. आपल्या आयुष्यात संतोष, तृप्ती, समाधान, आनंद ओतप्रोत भरला आहे. आता इच्छा केवळ भक्ति करित राहणे हीच असते.

नारदांनी नारद भक्तिसूत्रात वरीलपेक्षा आणखी दोन वेगळे प्रकार सांगितले आहेत.

१) पराभक्ती : श्रेष्ठ भक्ति ती जी निष्काम आहे. म्हणजे कुठल्याही प्रकारची कामना न करता देवावर निरतिशय श्रद्धा आणि प्रेम असते ती पराभक्ति.

२) अपराभक्ती : ही भक्ति सकाम असते. इच्छापूर्तीसाठी केलेली देवाची प्रार्थना म्हणजे अपराभक्ति.

नारद म्हणतात भक्ति ही ९ प्रकारांनी करता येते. त्याला ते नवविधा भक्ती असे म्हणतात. ही भक्तिची जणू ९ रूपे आहेत.

श्रवणं कीर्तनं विष्णोस्मरणं पादसेवनम् ।

अर्चनं वंदनं दास्य सख्यम् आत्मनिवेदनम् ।।

श्रवण : श्रवण म्हणजे देवाविषयी ऐकणे. देवाच्या गोष्टी, त्यांची महात्म्ये इ.

कीर्तन : देवाची गाणी, भजन म्हणणे

विष्णोस्मरणं : देवाचे सतत स्मरण ठेवणे

पादसेवनम् : सर्व गोष्टी देवाला अर्पण करून राहणे.

अर्चन : देवाची विधिवत पूजा करणे.

वंदनं : देवाला नमस्कार करणे.

दास्यं : देवाचा दास बनून राहणे.

सख्यम् : देवाशी मित्र भावनेने राहणे

आत्मनिवेदन : स्वतःला देवाच्या पायी अर्पण करणे.

अशाप्रकारे भक्ति केली की आपल्यातील कर्तृत्व भाव-अहं भाव कमी होतो व ईश्वराकडे कर्तृत्व सोपविले जाते. त्यामुळे कर्मबंधनातून मुक्ती मिळते.

कर्म व भक्ती हे दोन मार्ग टप्प्या टप्प्याने, पायरी - पायरी ने साध्य होतात.

(पान २ वरून)

घेण्यास हरकत नसते. मात्र हलका आहार घेतल्यास उत्तम.

उत्तरबस्ती देताना मात्र स्त्री व पुरुषांमध्ये वेगवेगळ्या स्थितीत बस्ती दिली जाते. स्त्रियांमध्ये गर्भाशयात उत्तरबस्ती देताना ऋतुकालामध्ये (मासिक पाळी येऊन गेल्यानंतरच्या ४-५ दिवसात) दिला जातो. उत्तर किंवा श्रेष्ठ गुणाचा असल्याने या बस्तीला उत्तरबस्ती असे म्हटले जाते.

अशी ही बस्ती चिकित्सा रोग दूर करण्याबरोबरच शरीराला इतर अनेक दृष्टीने फायदेशीर ठरते.

१) बालकांपासून वृद्धांपर्यंत सर्वांना सहजगत्या देता येते.

२) संपूर्ण शरीरातील दोष संचय बाहेर काढण्यास मदत होते.

३) स्वर व वर्ण, शरीराचे बल, अग्नि सुधारतो.

४) व्याधींची उत्पत्ती होत नाही. म्हणून आयुष्य सुखकारक होते.

५) शरीरातील सर्व धातू प्राकृत करून वार्धक्य उशीरा आणण्यास मदत करते. म्हणूनच तर बस्ती चिकित्सेला अर्ध्या चिकित्सेइतके महत्त्व आहे. बस्तीची महती वर्णन करताना ज्येष्ठ व श्रेष्ठ वैद्य प्र. ता. जोशी तर म्हणतात.

‘बस्ती द्यावा, बस्ती घ्यावा
बस्ती जीविचा विसावा.’

(पान १ वरून)

झालेली गाठ किंवा ट्यूमर याला विरोध करण्यासाठी शरीर काही विशिष्ट पेशी तयार करते. या पेशींचे स्वरूप, त्यांची संख्या यावरून या ट्यूमरची अवस्था ठरवता येते. या पेशींना ट्यूमर मार्कर पेशी असे म्हटले जाते. खालील तक्त्यांमध्ये कोणत्या प्रकारची ट्यूमर मार्कर तपासणी कोणत्या प्रकारच्या कर्करोगासाठी केली जाते हे दर्शवले आहे.

AFP (Alphafeto protein)	germ cell tumor hepatocellular Carcinoma
CA - 15.3	Breast Cancer
CA - 27.29	Breast Cancer
CA - 19.9	Pancreatic Cancer, Colorectal Cancer or other gastro intestinal Cancers
CA - 125	Ovarian Cancer, endometrial Cancer, fallopine tube Cancer, lung Cancer, breast Cancer, gastro intestinal Cancer, endometriosis
Calcitonin	Medullay Thyroid Carcinoma
Calretinin	Mesothelioma, Sex Cord- gonadal tumor, Adrenocortical Carcinoma, Synovial Sarcoma
Carcino-embryonic Antigen	Cervical Cancer, Ovarian Cancer, lung Cancer, breast Cancer, Urinary tract Cancer
CD 117	mastocytosis, seminoma
EMA - Epithelial membrane Antigen	meningioma, many types of carcinomas and sarcomas
Factor VIII, CD 31	Vascular Sarcoma
GFAP (Glial fibrillary acidic protein)	Glioma,
HMB - 45	melanoma, clear Cell Carcinoma, adrenocortical Carcinoma
HCG (Human chorionic Gonadotrophin)	Choriocarcinoma, Germ Cell Tumor,
Immunoglobulin	lymphoma, leukemia
PSA (Prostate Specific Antigen).	Prostate Cancer
Thyroid transcription Factor-1	all types of Thyroid Cancers

हे काही प्रमुख Tumor Markers आहेत. याशिवायही अनेक प्रकारचे Tumor Markers उपलब्ध आहेत.

कार्यकारी विश्वस्त, संपादक व प्रकाशक **वैद्य प्रसन्न केळकर** यांनी 'आयुर्हित' हे मासिक श्रीगणेश प्रिंटर्स, अमरग्यान इंडस्ट्रीयल इस्टेट, ठाणे येथे मुद्रित करून आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट व संशोधन केंद्र - ५, दीनदयाळ सोसायटी, गुरुकुल सोसायटीजवळ, पांचपाखाडी, ठाणे (५) येथून प्रसिद्ध केले.

● दूरध्वनि : ०२२-२५३३ २४ २६ ● Email : ayurhit@ayurlink.com

या अंकातील लेखांत व्यक्त केलेल्या मतांशी संपादक व आयुर्वेद हितैषणी ट्रस्ट सहमत असतीलच असे नाही. ती त्या लेखकांची वैयक्तिक मते समजावीत.